

اقتصاد جهانی

در آستانه رکودی عمیق قرار دارد

اشاره:

حملات تروریستی به برج‌های دوقلوی مرکز تجارت جهانی در نیویورک و وزارت دفاع آمریکا (پنتاگون) در واشنگتن در ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ مطابق با بیستم شهریور ۱۳۸۰، نه تنها خسارات جانی و میلیاردها دلار خسارت مالی به بار آورد و جهانیان را شگفت‌زده کرد، بلکه پیامدهای اقتصادی نیز دربرداشته که آثار آن از همان ساعات اولیه در بازارهای سهام مشاهده شد.

حملات تلافی‌جویانه آمریکا و انگلیس به افغانستان با ادعای دست داشتن اسامه بن‌لادن میلیارد سعودی‌تبار و حمایت طالبان از وی نیز اگرچه از دید مردم جهان و دولت‌های مردم‌سالار محکوم شده است، لیکن خود می‌تواند به آثار و پیامدهای جهانی و اقتصادی ناشی از حملات ۱۱ سپتامبر دامن بزند.

دولتمردان آمریکایی و انگلیسی سعی دارند کشورهای جهان را به دو گروه حامی سیاست‌های تلافی‌جویانه آمریکا به بهانه مبارزه بین‌المللی با تروریسم و نیز حامیان تروریست تقسیم کنند. این گروه‌بندی غیرعقلایی نیز می‌تواند دامنه جنگ را در خاورمیانه گسترش دهد و زیان‌های غیرقابل جبرانی به بار آورد.

با وجود آنکه اکثر کشورهای جهان «تروریسم» را محکوم کرده و خواستار مبارزه با آن زیر نظر سازمان ملل می‌باشند، لیکن آمریکا و انگلیس قصد دارند با تأکید و اصرار بپیوده بر تقسیم‌بندی ناعادلانه خود، دامنه جنگ را گسترش داده و حملات خود را متوجه دیگر کشورها به ویژه در خاورمیانه نمایند.

در شرایط کلونی، همکاری، هماهنگی و همسویی کشورهای حامی مبارزه با تروریسم زیر نظر سازمان ملل بیش از پیش ضرورت دارد، به ویژه آنکه افکار عمومی جهان نیز با سیاست این کشورها همسو و هماهنگ است.

در این مقاله تلاش داریم به بررسی پیامدهای اقتصادی حملات تروریستی به شهرهای آمریکا بپردازیم.

آثار حملات تروریستی بر بازارهای مالی اقتصاد آمریکا در دوران پس از جنگ دوم جهانی، همواره مأمنی برای سرمایه‌گذاران بین‌المللی بوده و حتی پول این کشور (دلار) به ارز ایمن لقب یافته و در بسیاری از تحولات سیاسی و اجتماعی، سرمایه‌گذاران برای مقابله با آثار سوء اقتصادی به خرید دلار آمریکا و تغییر دارایی‌های خود روی آورده‌اند.

بین‌المللی کسب کرد و میلیاردها دلار سرمایه از آسیا و اروپا به سوی اقتصاد این کشور روانه شد. از قبل جذب سرمایه‌های خارجی، اقتصاد آمریکا توانسته است به رشد سریع و اقتصاد آمریکا از اوایل دهه ۱۹۹۰ و پس از خاتمه جنگ سرد، جایگاه ویژه‌ای از نظر جذب سرمایه‌های

کلینتون (رییس‌جمهوری سابق آمریکا) معضل بیکاری، رکود نسبی اقتصاد آمریکا و... از بین رفت، ضمن آنکه اصلاحات ساختاری در بخش‌های دولتی و شرکت‌های غیردولتی آمریکا بدون کمترین آسیب‌های اقتصادی - اجتماعی (به ویژه از دست رفتن فرصت‌های اشتغال) به انجام رسید.

اقتصاد آمریکا در دو سال گذشته از رشد سریع و حباب‌گونه برخوردار شد، به گونه‌ای که برخی اقتصاددانان این کشور نگرانی خود از بروز رکودی عمیق در اقتصاد این کشور را پنهان نداشتند. آثار و علائم افت کاهش رشد اقتصادی آمریکا از سه ماهه دوم سال میلادی جاری هویدا شد، با این حال بانک مرکزی آمریکا (فدرال رزرو) با اتخاذ سیاست‌های پولی انبساطی (کاهش نرخ بهره) تلاش خود را برای رونق بخشی به فعالیت‌های اقتصادی در این کشور آغاز کرده بود.

حملات تروریستی به برج‌های دوقلوی مرکز تجارت جهانی در نیویورک به عنوان سبب سرمایه‌داری آمریکا و نیز وزارت دفاع آمریکا (پنتاگون) در واشنگتن، هویت آمریکا به عنوان «جایگاه امن سرمایه‌گذاری‌های جهانی» را زیر سؤال برد و از دید بسیاری از سرمایه‌گذاران، مشخص ساخت که

اقتصاد آمریکا تا چه حد آسیب‌پذیر است و این کشور دیگر جایگاه گذشته خود را به عنوان مرکزی امن برای سرمایه‌گذاری و کسب ثروت از دست داده است.

چنین تصویری در ذهن سرمایه‌گذاران، نخستین آثار خود را در بازارهای سهام نشان داد. اگرچه بورس نیویورک برای چند روز تعطیل شد تا از بروز فجایع اقتصادی و سقوط وال‌استریت (بازار سهام نیویورک) جلوگیری شود، اما بازارهای سهام در اروپا و شرق آسیا علایم خود را نشان دادند.

اقتصاد آمریکا با جذب نزدیک به ۲ تریلیون دلار سرمایه خارجی در دو سال اخیر به ویژه در بازارهای سهام، شاهد شکوفایی و رونق سریع و ایجاد هزاران فرصت شغلی بود. سرمایه‌های جذب شده به بازار آمریکا تقریباً برابر با تعهدات خارجی این کشور بود و همین امر ثبات و پایداری بورس نیویورک و ارزش دلار را در برابر ارزهای اروپایی موجب شده بود.

در واکنش‌های اولیه نسبت به حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر، بازارهای سهام شاهد افت شاخص‌های اصلی خود بودند. ترس و وحشت از پیامدهای سوءقصد ها در آمریکا و بی‌اعتمادی نسبت به ادامه روند توسعه اقتصادی به تنزل ارزش

سهام در بازارهای بورس سرعت بخشید. به فاصله ۱۰ روز از حملات تروریستی به شهرهای آمریکا شاخص سهام آلمان (داکس) در بازار بورس فرانکفورت ۲۰ درصد ارزش خود را از دست داد.

شاخص سهام وال‌استریت (داوجونز) در همین مدت ۱۱ درصد ارزش خود را از دست داد. با وجود آنکه بانک‌های مرکزی در اروپا و آمریکا اعلام کردند که سوءقصد های اخیر در آمریکا به طور کوتاه‌مدت تأثیرات مهمی بر بازارهای بورس جهانی داشته و «الن گرینسپان» رییس فدرال رزرو آمریکا اعلام کرد که فعالیت‌های اقتصادی در این کشور طی یک هفته پس از حملات تروریستی کاملاً متوقف شده است، اما سرمایه‌گذاران در بازارهای سهام بیش از اینها انتظار سقوط ارزش سهام را داشته و دارند.

این تفکر زمینه تداوم سیر نزولی شاخص‌های سهام را فراهم آورده و اقداماتی نظیر تزریق میلیاردها دلار به شرکت‌های خارت دیده نظیر شرکت‌های هواپیمایی و بیمه نیز کاهش نرخ‌های بهره در اروپا و آمریکا، هنوز نتوانسته آثار سوء حملات تروریستی را جبران کند.

تحلیلگران بازار عقیده دارند، آثار روانی در کنار پیامدهای حملات تروریستی بر روند رشد اقتصاد

جهانی و به ویژه اقتصاد کشورهای صنعتی (آمریکا، کانادا، ژاپن و کشورهای اروپایی)، اکنون فضای اعتماد نسبت به رونق فعالیت‌های اقتصادی و بازارهای سهام را به کلی از بین برده است. انتظار می‌رود که اقتصاد جهانی در سال جاری و آینده میلادی شاهد نزول رشد و حتی ورود به رکودی عمیق باشد.

«ژان کلود ترشه» رییس بانک مرکزی فرانسه یک هفته پس از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر با ابراز اطمینان نسبت به دورنمای رشد در اروپا اعلام کرد: سقوط بازارهای سهام دنیا مرتفع شده است.

وی گفت: تفکر آرام و یکپارچه در سراسر دنیا، عبور از یک دوره دشوار را تضمین کرد.

«ترشه» با اطمینان گفت که علایم رکود اقتصادی دیده نمی‌شود و امیدوارم که رشد در اروپا ادامه یابد و افزود: تصمیم بانک مرکزی اروپا برای کاهش نرخ‌های بهره همگام با فدرال رزرو آمریکا، حاکی از این اطمینان بود که مخاطره تورم کاهش یافته و منطقه یورو به رشد اقتصادی متوازن و اقتصاد جهانی به اعتماد دست خواهند یافت. اما در نخستین روز بازگشایی بورس نیویورک (یک هفته پس از حملات تروریستی) با وجود کاهش نرخ‌های بهره، شاهد سقوط ارزش سهام بودیم و به فاصله

چند روز ارزش شاخص داوجونز ۱۱ درصد تنزل یافت.

روزنامه «یو.اس.تودی» در این باره نوشت: در یک روز تاریخی، معاملات که با سکوت ۲ دقیقه‌ای در بازار سهام نیویورک آغاز شد، قادر به فایق آمدن بر هراس ناشی از سقوط درازمدت ایجاد شده توسط حملات ۱۱ سپتامبر نشد.

این روزنامه با اشاره به سقوط ۷/۱ درصدی شاخص داوجونز در نخستین روز بازگشایی بورس نیویورک، نوشت: خوش‌بینان این سقوط را با سقوط ۲۲/۶ درصدی سال ۱۹۸۷ مقایسه می‌کنند.

روزنامه وال‌استریت ژورنال نیز نوشت: چشم‌انداز اقتصادی آمریکا حتی قبل از حملات ۱۱ سپتامبر تعریفی نداشت و اکنون اوضاع وخیم‌تر شده است.

بررسی‌های انجام شده روی بازارهای سهام نشان می‌دهد که شاخص سهام داوجونز در پایان هفته نخست فعالیت خود پس از حملات تروریستی حدود ۱۲۲ واحد یا ۱۲/۸ درصد و سهام «نزدک» حدود ۱۳/۳ درصد سقوط کرده است. ارزش سهام «نیکی» در بورس توکیو در همین مدت ۲۳۰/۱۷ واحد یا ۲/۳۵ درصد کاهش داشت. شاخص‌های سهام در بازارهای اروپایی نیز طی همین دوره زمانی بیش از ۱۰ درصد

کاهش ارزش داشته و این روند همچنان تداوم دارد.

ارزش دلار آمریکا در برابر ارزهای اروپایی نیز با وجود آنکه «گرینسپان» متذکر شد که نرخ‌های بهره پایه در آمریکا باز هم کاهش خواهد یافت، سیر نزولی داشت. در بورس توکیو ارزش هر دلار به حدود ۱۱۶ ین و در بورس فرانکفورت به ۲/۱۲ مارک کاهش یافت. ارزش یورو در برابر دلار آمریکا تقویت شد و به بیش از ۹۲ سنت آمریکایی رسید. اگرچه احتمال کاهش نرخ‌های بهره آمریکا و اروپا و مداخلات بانک‌های مرکزی به حمایت از دلار موجب جلوگیری از افت بیشتر ارزش آن در برابر ارزهای قوی شد. اما کارشناسان عقیده دارند که رکود اقتصاد آمریکا و متعاقب آن اقتصاد جهانی، ضعف دلار را دامن خواهد زد.

دورنمای اقتصادی

پیامدهای حملات تروریستی به شهرهای آمریکا، دورنمای رشد اقتصاد جهانی را با مخاطرات جدی روبه‌رو کرده است. بسیاری از اقتصاددانان ورود اقتصاد جهانی به دوران رکود در سال جاری و آینده میلادی را پیش‌بینی کرده و عقیده دارند چنانچه اقدامات هماهنگ و همسو از سوی دولتمداران و رؤسای

بانک‌های مرکزی اتخاذ گردد، اقتصاد جهانی تا پایان نیمه اول سال آینده میلادی می‌بایست خسارات ناشی از حملات تروریستی را جبران کند.

«هورست کهلر» رییس صندوق بین‌المللی پول پیش از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر گفته بود: این صندوق رشد اقتصاد جهانی را برای سال جاری ۲/۷ درصد و برای سال ۲۰۰۲ به میزان ۳/۶ درصد پیش‌بینی می‌کند.

اما اکنون اکثر اقتصاددانان عقیده دارند که با حملات تلافی‌جویانه آمریکا به افغانستان و احتمال درگیر شدن این کشور با دیگر کشورهای خاورمیانه، دورنمای اقتصاد جهانی به مراتب تیره‌تر است.

اقتصاددانان عقیده دارند، چنانچه عملیات تروریستی انتحاری دیگری طراحی و علیه آمریکا و انگلیس به اجرا درآید، بی‌اعتمادی نسبت به اوضاع اقتصادی و شرایط سرمایه‌گذاری در آمریکا و اروپا رواج خواهد یافت و همین امر نه تنها بازارهای مالی را به سقوط خواهد رساند، بلکه اقتصاد جهانی را با دوران رکود عمیق و درازمدتی روبه‌رو خواهد ساخت. کارشناسان طراحی چنین عملیاتی را از سوی بن‌لادن بعید نمی‌دانند. هرچند که هنوز دولت آمریکا اسناد و مدارک قابل قبول در خصوص دست داشتن

این میلیارد در سعودی تبار در عملیات تروریستی ۱۱ سپتامبر را به افکار عمومی جهان ارائه نداده است.

کارشناسان با اشاره به تظاهرات مردمی در اروپا، آمریکا، کشورهای آسیایی و آفریقایی در خصوص محکومیت حملات نظامی مشترک آمریکا و انگلیس به خاک افغانستان و کشته شدن غیرنظامیان به ویژه زنان و کودکان در حملات به شهرهای کابل و قندهار، اظهار می‌دارند، افکار عمومی جهان هنوز با سیاست‌های یکجانبه آمریکا همراه نیست. اکثر کشورها عقیده دارند که مبارزه با تروریسم باید بدون تبعیض و در سراسر جهان وزیر نظر سازمان ملل هدایت شود و چنانچه آمریکا تسلیم این عقیده نشود، جهان را با بحران جدی و نگرانی وسیع از بروز یک جنگ دامنگیر بین‌المللی مواجه خواهد ساخت و چه بسا رکودی عمیق‌تر از دهه سوم قرن گذشته اقتصاد جهان را تهدید کند.

به گفته کارشناسان اقتصادی، برای اولین بار پس از ده سال رشد بی‌سابقه اقتصاد آمریکا، اکنون تمام منابع برای امور نظامی و بازسازی صرف می‌شود و بازپرداخت بدهی‌های آمریکا در نظر گرفته نخواهد شد و این بدترین علامت برای اوضاع اقتصادی است که پیش

از بروز حملات ۱۱ سپتامبر نیز در حال رکود بود.

برخی کارشناسان عقیده دارند که با تخریب چهره نیویورک به عنوان امن‌ترین شهر در آمریکا، صنعت گردشگری که در سال‌های ۲۰۰۰-۱۹۹۶ با بیش از ۲۶ درصد رشد مواجه بود، به پایین‌ترین سطح خود خواهد رسید. اقتصاد آمریکا در سه ماهه دوم سال میلادی جاری فقط ۰/۲ درصد رشد داشت و میزان بیکاری در این کشور در اوت ۲۰۰۱ به سطح ۴/۷ درصد جمعیت فعال آمریکا افزایش یافته بود.

کارشناسان با اشاره به خسارات سنگین وارده به سرمایه‌گذاران، صنعت بیمه، هواپیمایی و گردشگری آمریکا و آثار سوء آن به روند رشد اقتصاد جهانی، اکنون نسبت به گسترش دامنه عملیات نظامی آمریکا در خاورمیانه بیمناک هستند و چنین رخدادی را فاجعه‌ای جهانی تلقی می‌کنند.

با وجود آنکه «میلتون فریدمن» اقتصاددان آمریکایی عقیده دارد که در برابر ارزش اقتصاد آمریکا (۱۰ تریلیون دلار)، صدمات وارده به مراکز اقتصادی نیویورک (۲۰ تا ۳۰ میلیارد دلار) رقم درخور توجهی نیست، اما بیشتر کارشناسان عقیده دارند که صدمات با تداوم حملات نظامی آمریکا، گسترش خواهد یافت

و نه تنها اقتصاد آمریکا، بلکه اقتصاد جهانی را دربر خواهد گرفت.

دولت آمریکا تاکنون میلیاردها دلار برای جبران خسارات، تأمین نقدینگی موردنیاز بانک‌ها، اعطای اعتبارات به شرکت‌های هواپیمایی و کمک‌های اضطراری اختصاص داده است. با این حال بودجه نظامی ۳۴۰ میلیارد دلاری آمریکا، بیم و نگرانی را نسبت به آینده اقدامات این کشور گسترش داده است.

«شین میونگ‌هو» معاون رییس بانک توسعه آسیایی خوش‌بینانه اظهار داشته است که کاهش ارزش سهام بر اثر حملات تروریستی از بین خواهد رفت و سال میلادی آینده می‌توان به شکوفایی اقتصادی بر پایه صادرات امیدوار بود.

وی در سنگاپور اظهار داشت: افت تبادلات اقتصادی در سراسر آسیا که میلیاردها دلار از ارزش سهام شرکت‌ها کاست، موقتی است و برطرف خواهد شد. آسیا بحران مالی سال‌های ۹۸-۱۹۹۷ را پشت سر گذاشت، پس می‌تواند با این بحران گذرا نیز کنار آید.

اما بانک جهانی به تازگی اعلام کرد: حملات تروریستی به شهرهای آمریکا به رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه آسیب زده و موجب خواهد شد که ۱۰ میلیون نفر دیگر در

این کشورها در زیر خط فقر زندگی کنند.

این بانک در ارزیابی مقدماتی خود از تأثیرات حملات تروریستی اخیر اعلام کرد: در نتیجه کاهش رشد اقتصادی آمریکا، ژاپن و اروپا، رشد اقتصادی کشورهای در حال توسعه از ۵/۵ درصد در سال ۲۰۰۰ به ۲/۹ درصد در سال جاری کاهش خواهد یافت.

به گفته «جیمز ولفسون» رییس بانک جهانی در حال حاضر علایمی مبنی بر افزایش هزینه‌ها و کاهش فعالیت‌های اقتصادی وجود دارد که مانعی در تجارت جهانی شده است.

این در حالی است که در اوایل شهریورماه روزنامه فایننشال تایمز چاپ لندن در گزارشی در مورد سرایت رکود اقتصادی کشورهای صنعتی به کشورهای در حال توسعه و ایجاد بحرانی جدید به ویژه در آسیا هشدار داده بود.

این روزنامه افزود: چنانچه در صادرات کشورهای نوظهور به دنیای صنعتی در سال جاری تحولی ایجاد نشود و کاهش آن جبران نگردد، بروز رکود اقتصادی در کشورهای در حال توسعه اجتناب‌ناپذیر خواهد بود.

این روزنامه اضافه کرد: افت ارزش برابری دلار در چند هفته گذشته ممکن است برای اقتصاد آمریکا خیر خوبی باشد، اما برای

کشورهای در حال توسعه خوشایند نیست و صادرات آنها را که به دلار قیمت گذاری می‌شود، گراتر و رقابت را برایشان دشوارتر می‌سازد.

این روزنامه به مقام‌های کشورهای در حال توسعه به ویژه کشورهای آسیایی توصیه کرد: قدرت خرید مردم را افزایش دهند و اصلاحات ساختاری لازم را در دوران گشایش اقتصادی مهم بشمارند و با شدت و حدت بیشتری آنها را به اجرا گذارند. این روزنامه به سرمایه‌گذاران بین‌المللی نیز توصیه کرده بود که از سرمایه‌گذاری در بازار سهام و سایر بازارهای پولی کشورهای در حال توسعه پرهیز کنند. رییس بانک مرکزی کانادا نیز اوایل مهرماه سال جاری برای نخستین بار پس از حملات ۲۰ شهریور به شهرهای آمریکا، نبت به وقوع رکود اقتصادی در این کشور هشدار داد.

«دیوید واج» از اوتساوا و دولت‌های ایالتی در کانادا خواست از هزینه‌های بیهوده پرهیز کنند و خطر ضعیف شدن اقتصاد و فروافتادن در مسیر کسری بودجه را فراموش نکنند. اقتصاددانان برجسته کانادا پیش‌بینی کرده‌اند که رشد اقتصادی این کشور به دنبال سقوط بخش خرده‌فروشی، گردشگری و هواپیمایی به شدت ضعیف شده است و در سه

ماه چهارم سال جاری میلادی به صفر خواهد رسید.

در همین حال وزیر اقتصاد و بازرگانی ساحل عاج گفته است: حملات تروریستی به آمریکا به اقتصاد بیمار بسیاری از کشورهای آفریقایی و سطح پایین زندگی مردم آنها، پیامدهای فاجعه آمیزی می‌تواند داشته باشد.

وی گفت: مردم کشورهای آفریقایی همچنان به زندگی سخت خو گرفته‌اند که این ضربه شدید جدید، آنان را چندان غافلگیر نخواهد کرد.

این در حالی است که خطر سقوط بهای مواد اولیه که اغلب کشورهای آفریقایی صادرکننده آنها هستند، وجود دارد. کاهش بهای این مواد که در سال جاری به طور متوسط ۷/۴ درصد بوده، پیش از این پیش‌بینی شده اما اکنون افت بیشتر و سقوط بهای آنها غیرقابل انتظار نیست.

تحلیلگران آفریقایی پیش‌بینی می‌کنند که افت صادرات مواد اولیه، طلا، پلاتین و الماس که صادرات عمده آفریقا می‌باشند، و نیز افت صنعت گردشگری می‌تواند خسارات اقتصادی هنگفتی برای این قاره به دنبال داشته باشد.

در همین حال مؤسسه مالی بین‌المللی وابسته به بانک جهانی در گزارشی اعلام کرد، سرمایه‌گذاری

خالص خصوصی در اقتصادهای در حال ظهور پس از حملات تروریستی به شهرهای آمریکا، در سال جاری ۶۱ میلیارد دلار کاهش می‌یابد و از ۱۶۷ میلیارد دلار در سال ۲۰۰۰ به ۱۰۶ میلیارد دلار در سال جاری خواهد رسید.

این گزارش می‌افزاید: با بازگشت سرمایه سرمایه‌گذاران به ترکیه و آرژانتین، سرمایه‌گذاری خصوصی در سال آینده در کشورهای دارای اقتصاد در حال ظهور به ۱۲۷ میلیارد دلار خواهد رسید.

این گزارش افزود: اقتصاد بازارهای در حال ظهور قبل از حمله‌های تروریستی که تأثیر نامطلوبی بر اعتماد مصرف‌کنندگان و سرمایه‌گذاران داشت و نوسان در بازارهای مالی را شدت بخشید، با چالش‌ها و شرایط بی‌ثبات خارجی مواجه بود.

کارشناسان عقیده دارند که با افت بهای نفت در بازارهای جهانی تحت تأثیر افت تقاضای ناشی از کاهش رشد اقتصاد جهانی و نیز حملات تلافی‌جویانه آمریکا به افغانستان، اقتصاد کشورهای صادرکننده نفت نیز در سال جاری آسیب خواهد دید. هر چند که وزیران نفت اوپک سقف تولید را در نشست اخیر در وین تغییر ندادند، اما با افت تقاضا، روند نزولی قیمت نفت

خام که در روزهای اخیر آغاز شده، ادامه خواهد یافت.

کشورهای عضو اوپک خواستار همکاری تولیدکنندگان مستقل نفت برای کاهش عرضه نفت خام به بازارهای جهانی می‌باشند. چنانچه این همکاری ایجاد نشود، اوپک در نشست دسامبر ۲۰۰۱ با چالش‌های جدی مواجه خواهد شد. اوپک برای تثبیت بازار نفت، طی سه مرحله نزدیک به ۳ میلیون بشکه از سقف تولید نفت خود کاسته است و اکنون ۳۳ درصد عرضه جهانی نفت را به عهده دارد.

به گفته کارشناسان، در صورت فقدان همکاری کشورهای تولیدکننده غیرعضو اوپک در تنظیم عرضه و بازار نفت، ممکن است اوپک برای دفاع از سهم خود در بازار به جنگ قیمت‌ها و افزایش عرضه نفت دست بزنند که اقدامی خطرناک برای منافع تمامی تولیدکنندگان نفت است.

کارشناسان عقیده دارند که اقتصاد کشورهای صادرکننده نفت تحت تأثیر حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر و عملیات انتقام‌جویانه آمریکا قرار گرفته است و افت بیشتر بهای نفت به ویژه در دوران پس از حملات مذکور نشانگر آن است که اوپک با بحران جدی مواجه است.